

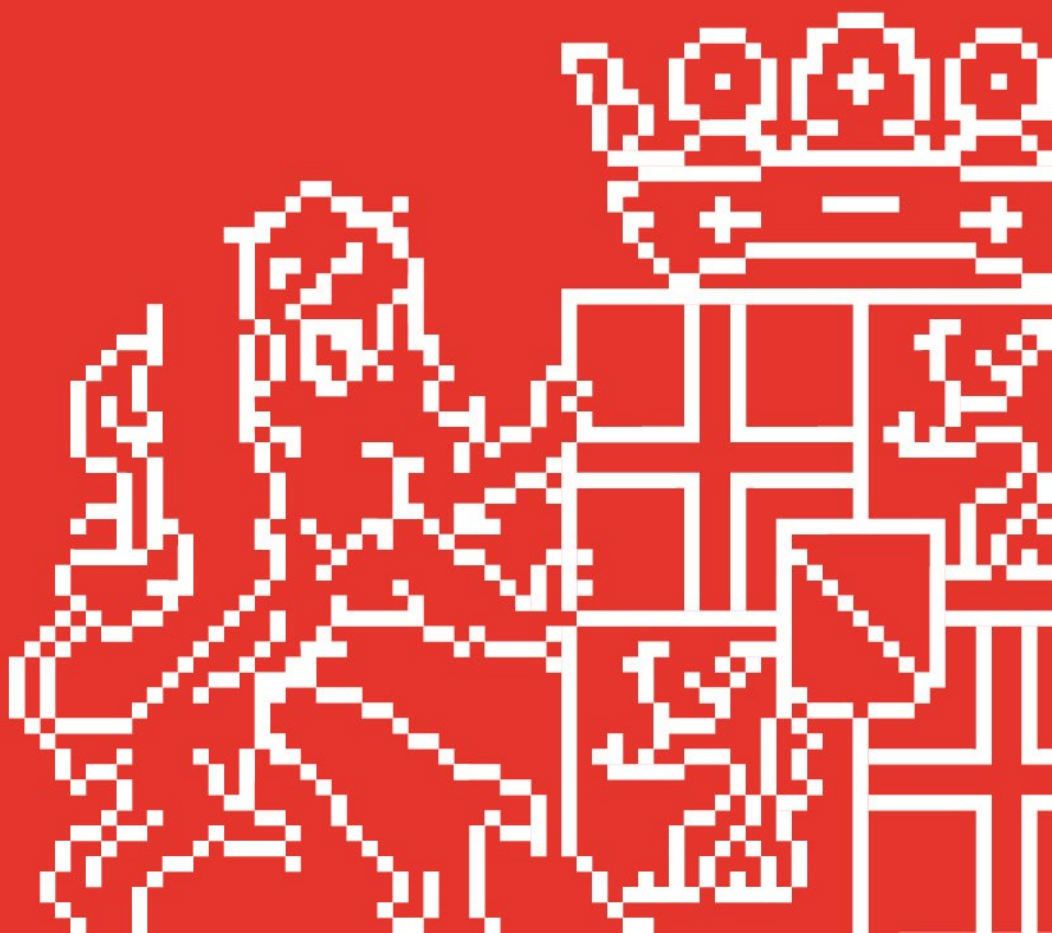

2DE BEGROTINGSWIJZIGING 2024, VERWERKING COALITIEAKKOORD

Publicatiedatum [9 november 2023](#)

Status Openbaar

Referentienummer UTSP-1632721676-288

Inhoudsopgave

1. Beeld op hoofdlijnen	3
1.1 Inleiding.....	3
1.2 Voorgestelde begrotingswijziging op hoofdlijnen.....	3
1.3 Beeld reserves en investeringen (geen besluitvorming)	5
1.4 Financiële kengetallen	6
2. Voorstellen 2024-2027 per programma	7
Programma 1. Ruimtelijke ontwikkeling	7
Programma 2. Landelijk gebied.....	7
Programma 3. Bodem, water en milieu.....	10
Programma 4. Energietransitie.....	11
Programma 5. Bereikbaarheid I – Algemeen	12
Programma 6. Bereikbaarheid II – Openbaar vervoer	12
Programma 7. Cultuur en erfgoed.....	13
Programma 8. Economie.....	16
Programma 9. Bestuur	17
10. Overzicht Overhead.....	19
Algemene middelen.....	19
Post onvoorzien.....	19
Samenvatting voorstellen 2024-2027	21

1. Beeld op hoofdlijnen

1.1 Inleiding

Voor u ligt de begrotingswijziging waarmee het coalitieakkoord “Aan de slag voor Utrecht” in de begroting wordt verwerkt. Bij het uitkomen van het coalitieakkoord was het niet meer mogelijk om deze te verwerken in de reguliere begroting. In motie 38 is bepaald dat de financiële verwerking van het coalitieakkoord wordt ingediend bij de Statenvergadering van december 2023. Veel van de plannen die in het coalitieakkoord staan vereisen nog verdere uitwerking. Alle afspraken uit het coalitieakkoord die zonder majeure aanvullende planvorming uitgevoerd kunnen worden, zijn verwerkt in de programma's. Waar majeure uitwerking nog vereist is, wordt de dekking voor deze plannen binnen de algemene middelen gereserveerd middels een stelpost. Deze plannen worden op een later moment aan u voorgelegd¹ ter besluitvorming via de Kadernota of via aparte begrotingswijzigingen die zullen worden ingediend samen met de uitgewerkte plannen. In de Strategische Collegeagenda treft u meer informatie aan over wanneer u deze aanvullende plannen ontvangt.

Gedeputeerde Staten hebben vergaande ambities. Deze zijn nog niet allemaal vertaald in de verschillende beleidsdoelen. De uitwerking van de ambities van de coalities zal in beleidsdoelen worden uitgewerkt in de begroting 2025. Daarbij zal ook rekening worden gehouden met de wens die is uitgesproken in de FAC van 11 oktober 2023 om doelen en indicatoren te periodiek te herijken en de doelen die al zijn bereikt te schrappen. Hierbij gaan we natuurlijk ook in gesprek met de commissie Janssen.

De voorliggende begrotingswijziging bevat ook een weergave van het geschatte effect van het nieuw ingezette provinciebeleid op de kengetallen. Dit is een eerste voorzichtige inschatting aangezien van nog niet alle fondsen, investeringen en reserves precies bekend is hoe deze doorwerken. Dit is mede afhankelijk van de keuzes die worden gemaakt bij de uitwerking van deze reserves. Dit geldt specifiek voor duurzame energie en voor de reservering voor mobiliteit fiets.

Naast de verwerking van het coalitieakkoord zijn er ook actuele beleidsontwikkelingen. Deze zijn in een separate begrotingswijziging verwerkt en worden in de voorliggende begrotingswijziging alleen weergegeven al een aparte begrotingsmutatie. Tevens ontvangt u, los van deze begroting, een Statenbrief met daarin de uitkomsten van de stresstest. Ten slotte ontvangt u de Strategische Collegeagenda.

1.2 Voorgestelde begrotingswijziging op hoofdlijnen

Het vertrekpunt van de begrotingswijziging is de begroting 2024 die op 8 november 2023 is vastgesteld. Sindsdien is de slotwijziging naar uw Staten toegestuurd, deze bevat bijvoorbeeld mutaties als gevolg van de septembercirculaire. Deze slotwijziging is op moment van schrijven nog niet door uw Staten vastgesteld maar wel verwerkt in de eerste begrotingswijziging. In deze tweede begrotingswijziging is de 1ste begrotingswijziging verwerkt, waarin dus al eerder de slotwijziging is verwerkt. De eerste begrotingswijziging is apart genoemd zodat inzichtelijk is welke mutaties op de begroting plaatsvinden die op moment van schrijven nog niet zijn vastgesteld. In het onderstaande overzicht is in één oogopslag inzichtelijk gemaakt welke wijzigingen worden voorgesteld als uitwerking van de financiële afspraken uit het coalitieakkoord.

---

¹ Dit betreft de overgebleven middelen voor de transitie landelijk gebied, de overgebleven middelen voor regionale innovatiekracht, de middelen voor klimaatadaptatie, de middelen voor water en bodem sturend, de middelen voor Stedin, een gedeelte van de middelen voor het actieprogramma vitale samenleving, de taakstelling en de overgebleven middelen voor circulaire samenleving. Bij meerdere van deze programma's worden de middelen getemporeerd.

Daarnaast zijn in het coalitieakkoord meerdere fondsen en investeringen aangekondigd. Dit betreft het versnellingsfonds woningbouw, duurzame energie, de investering voor mobiliteit (excl. OV), een reservering voor mobiliteit fiets, de investering voor openbaar vervoer, een groenfonds/groen groeit mee en een fonds voor het actieprogramma vitale samenleving.

Onder de tabel vindt u de toelichting van de onderwerpen. In de stelpost coalitieakkoord zijn de voorstellen uit het coalitieakkoord opgenomen die nu nog niet kunnen worden meegenomen in de begrotingswijziging aangezien deze verdere uitwerking vereisen. Daarnaast zijn er in het coalitieakkoord ook investeringen en fondsen genoemd. Ook deze vereisen verdere uitwerking en worden niet verwerkt in deze begrotingswijziging, u treft ter informatie een overzicht van deze fondsen en investeringen aan in paragraaf 1.3.

Financieel meerjarenperspectief 2024-2027 **Bedragen X €1000**
Weergave begrotingswijziging

Financieel kader	2024	2025	2026	2027	2024	2025	2026	2027
A. Stand begroting 2024	-6.958	-11.703	-6.234	10.210	27.824	44.182	40.522	30.829
Effect eerste begrotingswijziging	-1.757	-743	21	21	4.198	4.038	2.918	6.274
A. Stand begroting eerste begrotingswijziging	-8.715	-12.446	-6.213	10.231	32.022	48.220	43.440	37.103
B. Voorstellen uit coalitieakkoord (bestedingen)								
2.1 Bomenplan	100	100	100	100				
2.2 Transitie Landelijk Gebied	3.050							
2.3 Voedselagenda					100	400	400	400
2.4 Dierenambulances en opvang					50	50	50	50
2.5 natuur- en milieueducatie					250	250	250	250
2.6 Groene initiatieven					200	200	200	200
3.1 Sportakkoord						450	450	450
3.2 Groene BOA's					100	100	100	100
3.3 Water en bodem sturend	250	250			250	250	250	250
4.1 Duurzame energie						4.000	4.000	4.000
4.2 Warmtebedrijven	500	500						
6.1 Mobiliteit OV (incl. aanpak vervoersarmoede)			1.000	1.000	10.000	12.000	12.000	12.000
7.1 Cultuur en Erfgoed					500	500	500	500
7.2 Fair practise code					200	200	200	200
7.3 Cultuur VO/SO					250	250	250	250
7.4 Erfgoedparels					2.000	2.000	2.000	2.000
7.5 Hollandse Waterlinies						1.000	1.000	1.000
7.6 Ontwikkeling recreatie		85	80	80		500	500	500
8.1 Onderwijs en Arbeidsmarkt					300	300	300	300
8.2 Regionale innovatiekracht	300							
8.3 Werklandschappen	800	800	800	800				
9.1 Laaggeletterdheid	75	75	75	75				
9.2 Sociale agenda		500	500					
9.3 Circulaire Samenleving	500							
Verlagen post onvoorzien					-1.700	-1.700	-1.700	-1.700
Stelpost Coalitieakkoord*		2.600	1.650	1.650	2.100	7.400	4.900	2.400
B. Totaal voorstellen coalitieakkoord	5.575	4.910	4.205	3.705	14.600	28.150	25.650	23.150
C. Saldo (= A-/B)	-14.290	-17.356	-10.418	6.526	17.422	20.070	17.790	13.953

Totaal Incidenteel en Structureel **3.132** **2.714** **7.372** **20.479**

*Dit betreft een aparte stelpost voor de onderwerpen die nog verdere uitwerking behoeven.

A. Stand begroting 2024 na eerste begrotingswijziging

De stand van de begroting 2024 wordt gemuteerd met het financiële effect van de eerste begrotingswijziging. Dit betreft de verwerking van de slotwijziging, het IPO-congres en de bekostiging van de afspraken bodemtaken onder de omgevingswet. Deze weergave is onder voorbehoud van vaststelling van de eerste begrotingswijziging en de slotwijziging door Provinciale Staten.

B. Voorstellen uit coalitieakkoord

De begrotingswijziging heeft als voornaamste doel om de organisatie de mogelijkheden te geven om vanaf het begin van 2024 al aan het werk te gaan met de uitvoering van de ambities uit het coalitieakkoord. Dit is gedaan bij de voorstellen waar geen of beperkte extra uitwerking nodig is. Al deze voorstellen worden uitgebreid toegelicht in hoofdstuk 2.

Een gedeelte van de voorstellen uit het coalitieakkoord vereist nog verder uitwerking. De middelen voor deze voorstellen worden opgenomen in een aparte stelpost voor het coalitieakkoord. Over de inzet van deze middelen vindt bij deze begrotingswijziging geen besluitvorming plaats. Dit zal geschieden op het moment dat uw Staten een verdere uitwerking van de betreffende plannen ontvangt. Deze plannen zullen worden vergezeld met een begrotingswijziging die aan uw Staten wordt voorgelegd of worden verwekt in de kadernota. Ter informatie treft u in hoofdstuk 2 bij de algemene middelen een voorlopig beeld aan van de onderwerpen die vallen onder deze stelpost.

Niet apart opgenomen in bovenstaande tabel zijn de fondsen en investeringen die worden voorgesteld in het coalitieakkoord. Deze treft u hieronder aan in een aparte weergave. Deze weergave is ter informatie en niet ter besluitvorming. De vaststelling van deze fondsen en investeringen zal plaatsvinden als deze in uitgewerkte vorm aan u worden voorgelegd. In de strategische collegeagenda treft u een planning hiervan aan.

1.3 Beeld reserves en investeringen (geen besluitvorming)

In het coalitieakkoord zijn meerdere investeringen en fondsen opgenomen. Hieronder is er een beeld opgenomen van deze bedragen. In de strategische collegeagenda treft u meer informatie aan over deze fondsen en de planning ervan.

Effect saldi reserve	Bedrag X1000
Saldi reserve	131.478
Versnellingsfonds woningbouw	20.000
Groenfonds/groen groeit mee	10.000
Actieprogramma vitale samenleving	5.000
Mobiliteit fiets	60.000
Beslag saldireserve	95.000
Nieuwe stand saldireserve	36.478
Duurzame energie	50.000
Investerings:	
Mobiliteit exc. Ov	200.000
Openbaar vervoer	115.000
Totale investeringen	315.000

De fondsen; het versnellingsfonds woningbouw, groenfonds/groen groeit mee, Mobiliteit Fiets en het actieprogramma vitale samenleving komen onmiddellijk ten laste van de saldireserve. Dus zullen daarmee een verlaging betekenen van de saldireserve zodra de plannen voor deze fondsen aan PS ter vaststelling worden aangeboden.

Bij duurzame energie wordt gekeken naar hoe de verdeling zal zijn tussen fonds en investering. Daarnaast zal worden bekeken hoe de onttrekking van de bedragen over de tijd wordt verdeeld.

Bij de investeringen geldt dat deze niet ten koste gaan van de saldireserve. Het betreffen namelijk investeringen die na ingebruikname worden afgeschreven. Periodiek wordt het Meerjaren Investerings Programma (MIP) Mobiliteit geactualiseerd daarin worden deze ambities in verwerkt. Hierover worden uw Staten bij de Kadernota en de Begroting geïnformeerd. De verwachting is dat veel van deze investeringen pas na de looptijd van deze coalitie daadwerkelijk plaatsvinden maar dat de planning nu al opgestart moet worden. Om grip te houden op de meerjarige consequenties van deze investeringen zullen wij bij de Kadernota het meerjarenperspectief 2030 en 2040 jaarlijks actualiseren, met als doel een duurzaam begrotingsevenwicht.

Bij al deze fondsen, reserveringen en investeringen geldt dat er in deze begrotingswijziging geen besluitvorming plaatsvindt. Daarvoor zal eerst verdere uitwerking benodigd zijn. De besluitvorming zal pas plaatsvinden op het moment dat nadere details zijn ingevuld en daarmee deze voorstellen besluitvaardig zijn. Hiermee is de bovenstaande weergave dan ook informatief.

1.4 Financiële kengetallen

Het opnemen van de financiële consequentie van het coalitieakkoord in de Programmabegroting 2024 betekent ook dat een aantal financiële kengetallen in de programmabegroting gaat wijzigen. Deze wijziging in de kengetallen vindt pas plaats als de besluitvorming daadwerkelijk heeft plaatsgevonden. Echter, het is goed om nu alvast de consequenties van de hierboven gepresenteerde fondsen in beeld te brengen. De hierna weergegeven gewijzigde kengetallen worden daarmee ter informatie gegeven, de besluitvorming waarop de kerngetallen zijn gebaseerd heeft namelijk nog niet plaatsgevonden. Bij duurzame energie zal nog moeten worden bekeken welk gedeelte ten laste is van de saldireserve, deze is daarom buiten beschouwing gelaten.

De eerste tabel bevat de kengetallen opgenomen in de Programmabegroting 2024. In de tweede tabel zijn de kengetallen opgenomen van de Programmabegroting inclusief het coalitieakkoord.

Financieel kengetallen: basisbegroting 2024	Jaarrekening 2022	Primitieve Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
A. Structurele exploitatieruimte	14%	3%	4%	4%	4%	3%
B. Solvabiliteitsratio	63%	49%	34%	30%	29%	27%
C1. Belastingcapaciteit opcenten MRB t.o.v. gemiddelde tarief opcenten MRB van provincies	93%	95%	97%	99%	101%	104%
C2. Belastingcapaciteit opcenten MRB t.o.v. wettelijk maximum tarief opcenten MRB	65%	63%	59%	61%	62%	64%
D. Grondexploitatie	2%	1%	5%	2%	0%	2%
E1. Netto schuldquote	26%	62%	101%	105%	108%	113%
E2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte geldleningen	25%	61%	118%	121%	124%	126%
F. Ratio weerstandsvermogen	1,9	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7

De structurele exploitatieruimte halveert in de jaren 2024-2027. De ruimte in de jaren 2024-2026 wordt in de bijgestelde Programmabegroting 2024 ingezet voor de incidentele begrotingstekorten in 2024-2026.

- De solvabiliteit neemt af. Dit komt doordat bij de berekening is uitgegaan van een afname in 2024 van de Saldireserve met € 95 miljoen. Echter in praktijk zal natuurlijk niet de gehele uitnamen uit de reserve in een jaar plaatsvinden. Deze zal geleidelijk plaatsvinden waardoor er tijd is om de reserves, indien nodig aan te vullen.
- Als gevolg van de afname van de Saldireserve neemt de netto schuldquote toe.
- Hieronder treft u de betekenis aan van de verschillende kleuren.

Criteria kwalificatie kengetal		Gezond	Neutraal	Risicovol
1.	Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0%
2.	Solvabiliteitsratio	> 50%	20% - 50%	< 20%
3a.	Belastingcapaciteit opcenten MRB t.o.v. gemiddelde tarief opcenten MRB van provincies	< 95%	95% - 105%	> 105%
3b.	Belastingcapaciteit opcenten MRB t.o.v. wettelijk maximum tarief opcenten MRB	< 90%	90% - 95%	> 95%
4.	Grondexploitatie	< 20%	20% - 35%	> 35%
5a.	Netto schuldquote	< 90%	90% - 130%	> 130%
5b.	Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	< 90%	90% - 130%	> 130%
6.	Ratio weerstandsvermogen	> 1,4	1 - 1,4	< 1

2. Voorstellen 2024-2027 per programma

In dit hoofdstuk zijn de voorstellen per programma opgenomen. Per programma is opgenomen:

- Een financieel overzicht van de voorstellen;
- Per voorstel een toelichting met de vermelding van het beleidsdoel uit de doelenboom.

Bij de weergave hieronder is nog geen rekening gehouden met de uitvoeringskosten, deze zullen dus nog moeten worden verwerkt in de programma's. In het coalitieakkoord is namelijk afgesproken dat de uitvoeringskosten voor ambtelijke ondersteuning voor opgaven, projecten en programma's worden toegerekend aan de betreffende begrotingsprogramma's. Op deze wijze is inzichtelijk welke uitgaven nodig zijn voor het bereiken van de ambities. De gevolgen van de hier gepresenteerde voorstellen op het gebied van bedrijfsvoering worden nog nader geanalyseerd en op een later moment verwerkt.

Ten opzichte van het coalitieakkoord zijn meerdere bedragen getemporeerd. Dit aangezien de verwachting is dat de bestedingen in een ander ritme zullen verlopen dan bij coalitieakkoord werd verondersteld. De onderstaande begroting is onze beste inschatting van het tempo van de bestedingen. Gedurende het jaar zullen deze worden gemonitord en waar nodig worden aangepast via de geijkte P&C-cyclus.

Programma 1. Ruimtelijke ontwikkeling

In deze begrotingswijziging zijn er geen nieuwe voorstellen opgenomen op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling.

Programma 2. Landelijk gebied

Nr	2. Landelijk Gebied	2024	2025	2026	2027
	Lasten	69.281	61.621	59.350	58.351
	Baten	4.156	2.371	2.371	2.371
	Effect 1ste begrotingswijziging	548	548	548	548
	Huidige meerjarenbegroting	65.673	59.798	57.527	56.528
2.1	Bomenplan	100	100	100	100
2.2	Transitie landelijk gebied	3.050			
2.3	Voedselagenda	100	400	400	00
2.4	Dierenambulances en opvang	50	50	50	50
2.5	Natuur- en milieueducatie	250	250	250	250
2.6	Groene initiatieven	200	200	200	200
	Nieuwe voorstellen	3.750	1.000	1.000	1.000
	Totaal 2. Landelijk Gebied	69.423	61.798	59.527	58.528

Voorstel 2.1	Bomenplan
---------------------	------------------

Beleidsdoel	2.1.4 Het areaal bos is vergroot en de kwaliteit van bestaand bos is verbeterd.
-------------	---

Het in het coalitieakkoord voorgestelde bomenplan is een vervolg op een eerder Bomenactieplan dat in 2019 via een motie is aanvaard en uitgevoerd en dat begin 2024 wordt beëindigd. Het budget voor het bomenplan wordt gebruikt om menskracht aan te stellen en het bomenplan uit te voeren door middel van bomenuitdeeldagen én concrete projecten waarbij nieuw bos wordt gerealiseerd. De aanstelling van een bosmakelaar is essentieel bij de realisatie van nieuw bos. Deze persoon weet wat in het veld leeft, welke belemmeringen er zijn, hoe deze aangepakt kunnen worden en waar concrete kansen zijn. Daarnaast werkt de bosmakelaar nauw samen met onze partners in het veld bij de organisatie van de zeer populaire bomenuitdeeldagen. Deze worden verder geprofessionaliseerd. Steeds vaker en steeds meer zijn er kansrijke initiatieven. Bijvoorbeeld via burgerinitiatieven, via Groen Groeit Mee projecten of door een particulier of overheid die op een concrete locatie kansen ziet voor bosrealisatie in combinatie met NNN, groenblauwe dooradering of de Vogelhabitatrichtlijn. Deze

hectaren nieuw bos dragen rechtstreeks bij aan de opgave voor realisatie van 1500 ha nieuw bos in provincie Utrecht.

Voorstel 2.2	Transitie landelijk gebied
---------------------	-----------------------------------

Beleidsdoel	2.2 De kwaliteit van de natuur is goed/divers en veerkrachtig 2.4 Duurzaamheid is een substantieel onderdeel van de Utrechtse landbouw
-------------	---

De voor de transitie landelijk gebied beschikbaar gestelde middelen worden voor twee beleidsdoelen ingezet. Enerzijds gericht op het faciliteren van partijen om gezamenlijk met ons uitvoering te geven aan de transitie middels de uitvoering van het UPLG (beleidsdoel 2.2), anderzijds voor het faciliteren van de agrarische sector en individuele agrariërs bij de verduurzaming van hun bedrijfsvoering. Dit gericht op de gewenste transitie naar een duurzame én rendabele landbouw (beleidsdoel 2.4).

De gebiedspartijen die bijdragen aan de uitvoering UPLG, hebben de provincie om financiële middelen (1,9 miljoen voor 2024) gevraagd die vanuit het coalitieakkoord geleverd kunnen worden. Het gaat om de gemeenten die ieder naar verwachting ca 50.000 euro nodig hebben voor hun inbreng. Naast deze middelen zijn er middelen gereserveerd voor de inbreng vanuit de waterschappen, waterwinbedrijven en andere medeoverheden. De bijdrage aan deze medeoverheden zal zo spoedig mogelijk beschikbaar worden gesteld. Ook stellen we middelen beschikbaar voor de ondersteuning van met name organisaties in de agrarische sector en natuurpartijen. Hiervoor zal een aparte subsidieregeling ontwikkeld worden. De nadruk zal op de agrarische sector liggen omdat vanuit het Programma Natuur er middelen beschikbaar zijn voor terrein behorende organisaties en particuliere landgoedeigenaren.

Het behalen van de doelen voor natuur, water en klimaat is voor een groot deel afhankelijk van de verduurzaming van de agrarische sector. Daarom willen wij de agrarische sector en individuele agrariërs faciliteren bij de verduurzaming van de bedrijfsvoering; zo komen we tot de gewenste transitie naar een duurzame én rendabele landbouw. Hiervoor zet Utrecht al een aantal instrumenten in, onder meer; het platform LaMi, de Plattelandscoaches, de Europese Landbouwsubsidies en de stimulering van agroforestry, vezelteelt en de verkoop in de korte ketens (onderdeel van de Voedselagenda). Daarbij zal binnen dit programma ook rekening worden gehouden met een van de gevolgen van stoppende gebruikers, namelijk vrijkomende agrarische bebouwing. Over deze problematiek heeft uw Staten recent een brief ontvangen.

Als belangrijke volgende stap zien wij de implementatie van de Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw. De kern van deze managementtool is dat agrariërs zelf kunnen werken aan het halen van de doelen van het UPLG. Hiermee maken wij een begin in 2024. De mogelijkheden voor de verdere uitrol hangt af van de goedkeuring door het Rijk van het UPLG.

De inzet zal de komende jaren verder moeten worden geïntensiveerd. In het UPLG is samengevat waar wij als provincie op willen inzetten. Op basis van het coalitieakkoord zetten wij in op de versterking van de directe ondersteuning en begeleiding van agrariërs, met de volgende activiteiten:

- Relatiebeheerders Landbouw; Agrariërs gaan een belangrijke rol spelen in de gebiedsprocessen. De Gebiedsgerichte aanpak (GGA) richt zich vooral op participatie op provinciaal- en gebiedsniveau. In veel gevallen zal het noodzakelijk zijn om agrariërs ook een-op-een te woord te staan. De Relatiebeheerder gaan agrariërs (proactief) informeren, hij/zij onderhoudt de contacten voor langere tijd en zorgt ervoor dat vragen binnen onze organisatie op de juiste plaats terecht komen. 2024 zal worden gebruikt om de provinciale organisatie hiervoor in te richten en de eerste Relatiebeheerders in te zetten.
- Duurzame bedrijfsplannen; het behalen van de doelen uit het UPLG is uiteindelijk sterk afhankelijk van de verduurzaming van de bedrijfsvoering door individuele agrariërs. Wij willen ondernemers faciliteren bij het opstellen van duurzame bedrijfsplannen. Dit jaar zal worden benut voor het uitwerken van een aanbod dat aansluit bij zowel de inzet van het UPLG als uiteraard ook de behoefte van de agrariërs. De inzet is om in de tweede helft van het jaar daadwerkelijk in de praktijk te gaan toepassen en testen.

De ervaring die we hebben opgedaan met het project Duurzame Landbouw met Natuur zal worden meegenomen bij de verder uitwerking. De inzet van de bedrijfsplannen zal het huidige provinciale beleid ondersteunen, als ook

beleid dat nog volop in ontwikkeling is, bijvoorbeeld de genoemde Monitor Duurzame Landbouw en Biologische Landbouw. Ook de afstemming met Rijksbeleid is een belangrijk aandachtspunt.

Voorstel 2.3 Voedselagenda

Beleidsdoel	2.4 Duurzaamheid is een substantieel onderdeel van de Utrechtse landbouw Meerjarendoel 2.4.2 Utrechtse voedselproducenten produceren meer voor de regionale markt en Utrechtse inwoners kunnen gemakkelijker kiezen voor gezond en duurzaam voedsel.
-------------	--

Het provinciale beleid om lokaal en gezond eten te bevorderen hebben wij verwoord in de Voedselagenda 2021-2023 gezond en duurzaam eten in en uit de regio (vastgesteld april 2021). Het bijbehorende uitvoeringsprogramma wordt jaarlijks geactualiseerd, waarvan voorlopig het laatste uitvoeringprogramma in 2023 is vastgesteld. Lokaal geproduceerd voedsel kan een bijdrage leveren aan de verduurzaming van de landbouw en het draagvlak voor de landbouw bevorderen. Met de Voedselagenda stimuleren wij concreet de samenwerking tussen kennisinstellingen, horeca, retail, agrariërs en burgers om zo de lokale afzet van voedsel te vergroten en duurzame en gezonde voedselkeuzes te stimuleren.

Het coalitieakkoord (2024-2027) stelt voor de Voedselagenda structureel € 400.000 beschikbaar. Middels de kaderbrief was reeds voorzien in € 300.000 voor 2024. Met het beschikbaar komen van deze middelen kan de komende jaren met eenzelfde intensiteit als voorheen worden ingezet op activiteiten uit de voedselagenda. Het komende jaar worden de beschikbare middelen met name ingezet om de activiteiten en projecten die eerder zijn opgestart voort te kunnen zetten. Aanvullend wordt het komende jaar benut om de Voedselagenda te herijken. Dan wordt ook inzichtelijk gemaakt op welke manier de beschikbare middelen voor de jaren 2025 t/m 2027 besteedt gaan worden.

Voorstel 2.4 Dierenambulances en opvang

Beleidsdoel	2.2.3 De balans tussen ingrepen/faunabeheer en instandhoudingsdoelen bewaken en verbeteren
-------------	--

Met de in het coalitieakkoord beschikbaar gestelde middelen continueren we onze inzet gericht op opvang en transport van in het wild levende dieren. Om de keten opvang en transport van in het wild levende dieren sterk te houden voert de Stichting DierenLot de cursus-/vouchersystematiek nog tot en met 2024 voor ons uit. In 2024 evalueren we deze systematiek en werken we een nieuw plan van aanpak uit voor een nieuwe periode. De uitvoering van motie 100 voor de ondersteuning van de dierenopvangen en dierenvoedselbanken loopt door in 2024 via de Stichting DierenLot. Deze ondersteuning betreft een bijdrage in de exploitatie van de ketenpartijen.

Voorstel 2.5 Natuur- en milieueducatie

Beleidsdoel	2.3 De verbinding tussen natuur, mensen en maatschappij is sterk 2.3.1 De betrokkenheid van inwoners bij natuur is groter en de samenwerking tussen bij natuur betrokken partijen is beter
-------------	---

Natuur- en milieueducatie zijn belangrijke activiteiten bij het realiseren van de provinciale opgaven voor de leefomgeving. Kennis bij inwoners, jong en oud, van onderwerpen als biodiversiteit, duurzaamheid en circulariteit zijn essentieel voor betrokkenheid en verantwoordelijkheid. De komende jaren zal speciale aandacht worden gegeven aan het thema samenleven met wilde dieren zoals aangekondigd in het Omgevingswetprogramma faunabeleid en monitoring.

Bekend maakt bemind! Organisaties als IVN Natuureducatie en Natuur- en Milieufederatie Utrecht (NMU) ontvangen daarom exploitatiesubsidie om activiteiten uit te voeren die erop gericht zijn kennis en informatie over te brengen op de inwoners en daarmee bij te dragen aan de provinciale doelen. Via het programma Groen

doet Goed krijgen kinderen de gelegenheid om natuurbelevingen op te doen. IVN werkt aan de ondersteuning van scholen in gemeenten waar geen Natuur- en Milieueducatiecentrum aanwezig is. Een impuls van € 250.000 per jaar, die vanuit het coalitieakkoord aan dit onderwerp wordt toegekend maakt het mogelijk om een groter publiek en met name meer kinderen te bereiken.

Voorstel 2.6

Groene Initiatieven

Beleidsdoel

Meerdere, onder andere 2.2.3 De balans tussen ingrepen/faunabeheer en instandhoudingsdoelen bewaken en verbeteren

Het in het coalitieakkoord beschikbaar gestelde bedrag van 2 ton per jaar zal worden ingezet voor een combinatie van opgaven. Het draagt bij aan doelen van de programma's Biodiversiteit in Stad en Dorp (BISD), Innovatie Gezonde Leefomgeving en Klimaatadaptatie.

Het beschikbare budget zal worden gekoppeld aan de al bestaande subsidieregeling klimaatbestendig-groen-gezond. Deze regeling loopt eind dit jaar af en er wordt gewerkt aan een vervolg op basis van opgedane ervaringen. Een aangepaste regeling is voorjaar 2024 gereed, maar kan mogelijk pas begin 2025 tot uitvoering komen. Het beschikbare budget voor 2024 zal worden uitgegeven via de al lopende regeling.

Programma 3. Bodem, water en milieu

Nr.	3. Bodem, water en milieu	2024	2025	2026	2027
	Lasten	34.820	29.983	26.633	24.867
	Baten	1.548	1.428	1.428	1.428
	Effect 1ste begrotingswijziging	-490	-771		
	Huidige meerjarenbegroting	32.782	27.784	25.205	23.439
3.1	Sportakkoord		450	450	450
3.2	Groene BOA's	100	100	100	100
3.3	Water en bodem sturend	500	500	250	250
	Nieuwe voorstellen	600	1.050	800	800
	Totaal 3. Bodem, water en milieu	33.382	28.834	26.005	24.239

Voorstel 3.1

Sportakkoord

Beleidsdoel

3.4.2 De inclusieve breedtesport op duurzame accommodaties is sterker

Sporten en bewegen dragen bij aan een gezond en gelukkig leven. Door een actief leven blijven we langer vitaal en weerbaarder. Door deelname aan sport ontmoeten we elkaar. Sport heeft grote maatschappelijke waarde die zich uitstrekt over verschillende beleidsvelden van de provincie Utrecht. Het Beleidskader Sport en Bewegen legt daarom dáár de accenten op: het stimuleren van sport in de openbare ruimte, duurzame sport en inclusieve sport. Door met 55 partners samen te werken en de krachten te bundelen in het provinciale Sportakkoord (2022) bereiken we meer.

Bij de verschillende onderdelen wordt nauw samengewerkt met andere onderdelen en programma's binnen de provincie: fiets, gezonde leefomgeving, sociale agenda, recreatie en toerisme, energietransitie en klimaatadaptatie. Met het toenemende aantal inwoners de komende jaren zal de vraag naar en het aanbod van sportvoorzieningen ook gaan toenemen. Ook sport zal een claim gaan doen op de ruimte. Door o.a. samenwerking tussen gemeenten en het slim combineren van functies kunnen er oplossingen worden gevonden voor de sportcapaciteit. Ook hier zullen we aandacht aan besteden.

De onder het beleidskader sport ter beschikking gestelde middelen liepen af, met nog een minimaal bedrag in 2025. Met de verlenging van de middelen kunnen we onze inspanningen continueren.

Onze activiteiten onder het Sportakkoord en de uitvoering van Beleidskader Sport en bewegen 2021-2025, vallen onder meerjarendoel 3.4.2 *De inclusieve breedtesport op duurzame accommodaties is sterker.*

Voorstel 3.2 Groene BOA's

Beleidsdoel 3.4.8 De uitvoering van de VTH-taken door uitvoeringsdiensten, inclusief toezicht in het buitengebied, is effectiever en efficiënter

Het toezicht en de handhaving op milieu en natuurdoelen moet op orde zijn. De RUD Utrecht voert namens GS het toezicht uit op milieu, gebiedsbescherming, soortenbescherming, houtopstanden en landschap. Met de aanvullende middelen wordt het toezicht op de Wet Natuurbescherming verder versterkt, door extra capaciteit in zetten, in de vorm van BOA's, op gerichte toezichtplannen voor bijv. weidevogels, Soorten Managementplannen, houtopstanden en aanvullende (gebieds)controles op die aspecten waar we het hoogste risico zien en slecht naleefgedrag signaleren.

Voorstel 3.3 Water en bodem sturend

Beleidsdoel 3.3.1 "De bodem- en grondwaterkwaliteit is verbeterd en beter beschermd"

Door water en bodem sturend te laten zijn in de ruimtelijke ordening kunnen we in de provincie Utrecht ook in de toekomst met een ander grillig klimaat goed blijven wonen en werken. Een veilige omgeving met een gezonde bodem en voldoende schoon water is een voorwaarde hiervoor. Het Rijk heeft met de Kaderbrief Water en Bodem sturend (november 2022) richtinggevende keuzes gemaakt en aan provincies gevraagd om dit verder uit te werken in Omgevingsbeleid en gebiedsprogramma's. Wij werken dit samen met waterschappen en andere gebiedspartners uit in het kader van het UPLG, het Ruimtelijk Voorstel, en in de NOVEX-gebieden. De voorgestelde aanvullende middelen zijn nodig voor extra inzet voor de thema's zoetwaterbeschikbaarheid en voorkomen wateroverlast, vitale bodems en het tegengaan van bodemdaling in relatie tot het waterpeil. Deze inzet is in 2024 direct nodig omdat uitwerking nu plaats vindt in de bovenstaande gebiedsprogramma's zoals het UPLG.

De werkzaamheden sluiten aan bij de beleidsdoelen van 3.1, 3.2., 3.3 en 3.5 met de nadruk op de meerjarendoelen *3.1.4 De fysieke leefomgeving wordt beter voorbereid op klimaatverandering, 3.2.2 De zoetwatervoorziening is robuuster en beter op orde en de waterketens zijn meer circulair, 3.3.3. Bodem- en grondwaterkwaliteit is verbeterd, 3.5.2 Door uitvoeren maatregelen via gebiedsprocessen is bodemdaling en broeikasgasuitstoot verminderd.*

Programma 4. Energietransitie

Nr	4. Energietransitie	2024	2025	2026	2027
	Lasten	12.170	6.727	6.727	6.727
	Baten	520			
	Huidige meerjarenbegroting	11.650	6.727	6.727	6.727
4.1	Duurzame energie		4.000	4.000	4.000
4.2	Warmtebedrijven	500	500		
	Nieuwe voorstellen	500	4.500	4.000	4.000
	Totaal 4. Energietransitie	12.150	11.227	10.727	10.727

Voorstel 4.1 Duurzame energie

Beleidsdoel 4.2 "Duurzame Energie in provincie Utrecht" en 4.3 "Energietransitie haal- en betaalbaar".

We willen zo spoedig mogelijk en uiterlijk in 2050 CO2-neutraal zijn. Dat betekent dat de energievoorziening ver vóór 2050 al CO2-neutraal dient te zijn. In het coalitieakkoord wordt gestreefd naar 2040. Vanuit programma 4

Energietransitie versnellen we de energietransitie met aandacht voor de haalbaarheid en betaalbaarheid voor alle inwoners van de provincie Utrecht. We richten ons op het stimuleren van energiebesparing, het mogelijk maken van duurzame opwek van energie en een toekomstbestendige energie-infrastructuur, inclusief opslag van energie. De aard van de opgave vraagt om een innovatieve en inclusieve aanpak. Tot en met 2024 is voor de uitvoering jaarlijks ongeveer € 11 miljoen beschikbaar. Daarna daalt het jaarlijkse budget naar € 6,7 mln. Met de nieuwe middelen uit het coalitieakkoord kan het gat dat na 2024 ontstaat op de beleidsdoelen 4.2 en 4.3 gedicht worden. In 2024 wordt een nieuwe programmaplan Energietransitie opgesteld voor de periode 2025-2029 dat het kader zal vormen voor de besteding van de bestaande middelen en voor de nieuwe middelen uit het coalitieakkoord.

Voorstel 4.2 Warmtebedrijven

Beleidsdoel 4.2.4 Het aandeel duurzame warmtebronnen voor de verwarming van gebouwen is groter

In het streven naar een CO2-neutrale energievoorziening binnen de provincie Utrecht, speelt de warmtetransitie een belangrijke rol. Het verwarmen van woningen en andere gebouwen beslaat 42 procent van de totale energievraag in de provincie. Nu wordt deze vraag nog grotendeels ingevuld met aardgas. Een warmtenet is één van de opties om woningen te voorzien van duurzame warmte. Op de langere termijn zal naar verwachting circa 10% tot 30% van alle woningen in Nederland op een warmtenet zijn aangesloten. Dit aandeel lijkt ook reëel voor de provincie Utrecht. De Wet Collectieve Warmte schrijft naar verwachting voor dat de warmtenetten in meerderheid in publieke handen komen. In het coalitieakkoord is opgenomen dat er onderzoek wordt gedaan naar de mogelijkheden voor een provinciaal warmtebedrijf en is een budget van €1 miljoen voor het jaar 2024 opgenomen voor de voorbereidingskosten. Inmiddels is een verkenning gestart naar scenario's om het publiek meerderheidsbelang in de provincie Utrecht te organiseren. Op basis van deze verkenning zal begin 2024 gestart worden met de nadere uitwerking van het voorkeursscenario. Gezien de doorlooptijd van een dergelijk proces wordt voorgesteld om in 2024 en 2025 een bedrag van € 500.000 in de begroting op te nemen voor de voorbereidingskosten onder meerjarendoel 4.2.4.

Programma 5. Bereikbaarheid I – Algemeen

In deze begrotingswijziging zijn er geen nieuwe voorstellen opgenomen die vallen in het programma bereikbaarheid I.

Programma 6. Bereikbaarheid II – Openbaar vervoer

Nr	6. Bereikbaarheid II - OV	2024	2025	2026	2027
	Lasten	180.360	164.173	160.527	160.484
	Baten	17.179	17.179	17.179	17.179
	Huidige meerjarenbegroting	163.181	146.994	143.348	143.305
6.1	Bereikbaarheid OV	10.000	12.000	13.000	13.000
	Nieuwe voorstellen	10.000	12.000	13.000	13.000
	Totaal 6. Bereikbaarheid II - OV	173.181	158.994	156.348	156.305

Voorstel 6.1 Mobiliteit OV

Beleidsdoel 6.1.1 Lopende contracten en concessies zijn kwalitatief beter.

Het voorstel is om voor de jaren 2024 tot en met 2027 €1 miljoen in de begroting op te nemen voor continuering van de lopende pilot met gratis OV voor onder meer ouderen met een smalle beurs. De proef voor ouderen met een smalle beurs, zou anders eind december 2023 eindigen. Deze continuering, die overigens ook als mogelijkheid in het coalitieakkoord staat, is dan in afwachting van de verder te ontwikkelen aanpak van vervoersarmoede, zoals in het coalitieakkoord bepleit.

Daarnaast nemen we vanaf 2026 € 6 miljoen als dekking van het tekort bij de aanbesteding van de nieuwe OV-concessies (2025-2035) in de meerjarenbegroting op.

De nieuw aan te besteden OV-concessies worden begin 2024 gegund. Dan moet er ook definitieve duidelijkheid zijn over het beschikbare budget als de nieuwe concessies eind december 2025 gaan rijden. In het coalitieakkoord is de keuze gemaakt om dit nog tekortkomende bedrag van € 6 miljoen per jaar voor de concessies te reserveren, mede gelet op de definitieve uitkomst van de aanbesteding. Nadat eerder al de nut en noodzaak hiervan aan uw Staten was voorgelegd onder meer in het Overdrachtsdocument en de Kaderbrief 2024. Hiermee kunnen de nieuwe concessies straks ook voldoende recht doen aan de ambities in Nota van Uitgangspunten voor de concessieverlening van de OV-concessies en in het OV-Netwerkperspectief, zoals vastgesteld in mei 2022 door uw Staten.

De resterende € 32 miljoen van de 1 maal € 10 miljoen, 1 maal € 12 miljoen en 2 maal € 13 miljoen uit coalitieakkoord wordt in afwachting van de planontwikkeling opgenomen in de OV-reserve en nader ingevuld in het Bereikbaarheidsprogramma 2024-2029.

De activiteiten vallen onder meerjarendoel 6.1.1 "Lopende contracten en concessies zijn kwalitatief beter."

Programma 7. Cultuur en erfgoed

Nr	7. Cultuur en erfgoed	2024	2025	2026	2027
	Lasten	31.003	25.015	23.989	23.989
	Baten	997	600		
	Effect 1ste begrotingswijziging	385			
	Huidige meerjarenbegroting	30.391	24.415	23.989	23.989
7.1	Cultuur en erfgoed	500	500	500	500
7.2	Fair practice code	200	200	200	200
7.3	Cultuur VO/SO	250	250	250	250
7.4	Erfgoedparels	2000	2.000	2.000	2.000
7.5	Hollandse Waterlinies		1.000	1.000	1.000
7.6	Ontwikkeling recreatie		585	580	580
	Nieuwe voorstellen	2.950	4.535	4.530	4.530
	Totaal 7. Cultuur en erfgoed	33.341	28.950	28.519	28.519

Voorstel 7.1 Cultuur en erfgoed

Beleidsdoel 7.1 De culturele infrastructuur is sterk en
7.2 De mate van behoud, benutting en de beleving van cultureel erfgoed is hoog.

Onze provincie is rijk aan cultuur en erfgoed. Het vormt onze identiteit en maakt onze regio aantrekkelijk. We willen dat iedereen met cultuur kennis kan maken, de kans krijgt om mee te doen en zijn of haar talenten kan ontwikkelen. Ook zorgen we voor ons waardevolle erfgoed, zodat bewoners en bezoekers hiervan kunnen genieten, nu en in de toekomst. Er is 500.000 euro opgenomen in het coalitieakkoord voor dit onderdeel. In het nieuwe Cultuur- en Erfgoed Programma 2025-2028 werken we doelen, resultaten en middelen nader uit, in lijn met de Kaderstelling Indien we daar van afwijken leggen we dit weer voor aan PS via de planning- en controlcyclus. Het voorstel nu is om deze middelen als volgt in te zetten:

1. Erfgoed

Er spelen diverse maatschappelijke opgaven die druk op de beschikbare ruimte leggen. Denk aan landbouwtransitie, energietransitie, klimaatadaptatie of de woningbouwopgave. Door de enorme urgentie zou je bijna vergeten, dat al deze ontwikkelingen plaatsvinden binnen een reeds 'ingevulde ruimtelijke context'. Erfgoed is hierin een belangrijke identiteitsdrager en biedt unieke kansen om te verbinden en transitie maatschappelijk in te bedden. Naast het versterken en benutten van de in de Omgevingsvisie

opgenomen thema's (historische buitenplaatsen, historische infrastructuur, militair erfgoed, archeologie en agrarisch cultuurlandschap) zetten we in 2024 in op groen erfgoed en immaterieel erfgoed. Voor het UNESCO Werelderfgoed de Neder-Germaanse Limes willen we in 2024 de zichtbaarheid verder vergroten door de bestaande verbindingen te bestendigen en verder te ontwikkelen. Met ingang van 2024 stellen we 200.000 euro extra beschikbaar om te anticiperen op deze maatschappelijke opgaven.

2. Cultuur

De groei van de bevolking vraagt ook een extra inspanning om de beschikbaarheid van culturele voorzieningen op niveau te houden. De sector zelf heeft het zwaar door o.a. stijgende energielasten en andere kostenstijgingen. Om mee te kunnen blijven groeien met de bevolking en de kwaliteit van het aanbod op peil te houden is het voorstel om 300.000 euro als volgt in te zetten:

- a. Cultuurparticipatie; het culturele aanbod moet zoveel mogelijk voor iedereen toegankelijk blijven.
- b. Talentontwikkeling; We dragen eraan bij dat jonge talenten zich kunnen blijven ontwikkelen. Hiermee voorkomen we verarming van de sector en dragen we bij aan een gelijk speelveld voor alle disciplines.
- c. Extra inzet op de basisprogramma's van cultuureducatie zodat deze mee kunnen groeien met de bevolkingsgroei.

Bovenstaande extra inspanningen vinden plaats onder de beleidsdoelen 7.1 en 7.2; *De culturele infrastructuur is sterk en De mate van behoud, benutting en de beleving van cultureel erfgoed is hoog.*

Voorstel 7.2 Fair Practice Code

Beleidsdoel	7.1.4 Het cultuurprofiel van Utrecht is steviger in samenwerking met gemeenten en partners.
-------------	---

Bij provinciale opdrachten op het gebied van cultuur en erfgoed betalen wij een eerlijk tarief. We vragen ook onze partners om zich te houden aan de Fair Practice Code, het Fair Pay principe en de Code diversiteit en inclusie. Met onze partnerorganisaties, waarmee we een meerjarige subsidierelatie hebben, gaan wij afspraken maken over hoe zij de codes gaan toepassen.

Als wij de belangrijkste subsidiegever zijn, is het relatief makkelijker om harde afspraken hierover te maken dan met subsidierelaties waar wij maar een klein aandeel subsidiëren, zoals bij een aantal festivals. Ten aanzien van organisaties binnen de cultuur- en erfgoedsector waar helemaal geen subsidierelatie mee is, hebben wij een indirectere rol. We gaan met sector in gesprek hoe de codes verder ingevoerd kunnen worden en wat onze rol hierbij eventueel kan zijn. De voorgestelde middelen voor 2024 en verder zetten we in om dit te onderzoeken en verder uit te werken en tegelijkertijd de toepassing van de codes in de reeds bestaande mogelijkheden verder te stimuleren.

Deze inspanningen vinden plaats onder meerjarendoel 7.1.4 *Het cultuurprofiel van Utrecht is steviger in samenwerking met gemeenten en partners.*

Voorstel 7.3 Cultuureducatie VO/SO

Beleidsdoel	7.1.1 Cultuureducatie (kunst, media en erfgoed) is beter, frequenter en bereikt meer scholen (BO en VO)
-------------	---

Van muziek, dans, theater, media, erfgoed tot beeldende kunst: kwalitatief goede cultuureducatie moet bereikbaar zijn voor alle kinderen in onze provincie. Wij richten ons al lange tijd op kinderen in het primair onderwijs. De afgelopen jaren hebben we dit uitgebreid naar het voortgezet onderwijs. In het coalitieakkoord komt er extra budget beschikbaar voor cultuureducatie. De extra middelen zijn bedoeld voor de uitbreiding van onze inzet in het voortgezet en speciaal onderwijs.

Met de voorgestelde middelen willen we het bereik vergroten in het voortgezet onderwijs en onderzoeken of en hoe we cultuureducatie in het middelbaar beroepsonderwijs beter kunnen borgen. Voor het speciaal onderwijs geldt dat we gaan inzetten op meer maatwerk. Dat is nodig om aan te kunnen sluiten op de doelgroep. De versterkte aandacht voor cultuureducatie past onder meerjarendoel 7.1.1 *Cultuureducatie (kunst, media en erfgoed) is beter, frequenter en bereikt meer scholen (BO en VO)*.

Voorstel 7.4 Erfgoedparels

Beleidsdoel	7.2 De mate van behoud, de benutting en de beleving cultureel erfgoed is hoog en meerjarendoel en 7.2.2 Er zijn meer monumenten duurzaam gerestaureerd en ze worden beter gebruikt.
-------------	---

Monumenten dragen bij aan een prettige leefomgeving en zijn onderdeel van ons culturele kapitaal. Wij ondersteunen als provincie restauratie en herbestemming van rijksmonumenten om ze voor toekomstige generaties te behouden. Verduurzaming en de maatschappelijke functie van een monument krijgen daarbij ook aandacht. Met het fonds Erfgoedparels leveren we een belangrijke bijdrage aan kleinere en middelgrote restauraties van rijksmonumenten, zijnde niet-woonhuizen. We willen echter een grotere inspanning om de restauratie-achterstand sneller terug te dringen. Daarom verhogen we het budget hiervoor structureel, met € 2 miljoen per jaar. Dat geeft ruimte om ook een reserve te vormen om af en toe een grotere restauratie te ondersteunen. De verhoging van dit budget sluit aan op het door PS bij de begroting aangenomen amendement 29 'Werk maken van restauratie achterstand rijksmonumenten'. Daarbij werd eenmalig € 5 miljoen vrijgemaakt. De inspanningen voor de instandhouding van ons erfgoed vallen onder beleidsdoel 7.2 *De mate van behoud, de benutting en de beleving cultureel erfgoed is hoog* en meerjarendoel 7.2.2 *Er zijn meer monumenten duurzaam gerestaureerd en ze worden beter gebruikt*.

Voorstel 7.5 Hollandse Waterlinies

Beleidsdoel	7.3 De Hollandse Waterlinies zijn een belangrijke drager van een aantrekkelijke ruimtelijke kwaliteit en meerjarendoel en 7.3.1 De integrale meerwaarde van militair erfgoed bij (gebieds)ontwikkelingen is hoger.
-------------	--

De Hollandse Waterlinies (HWL), UNESCO Werelderfgoed, vormen een prachtig groen en open gebied, met spannende bouwwerken en veel mogelijkheden voor recreatie, sport, bewegen, ontspanning, gezondheid, lokale identiteit en prettig wonen. Samen met de partners in het Pact van Ruigenhoek, werken we samen op gebiedsniveau en op thema's als recreatieve benutting, marketing & toerisme, duurzame ontwikkeling, water en bescherming. We geven aandacht aan de spanning die er soms is tussen ruimtelijke ontwikkelingen en cultuurhistorische waarden en ondersteunen partners daarin.

We sluiten aan bij Groen Groeit Mee en de integrale programma's voor een nieuwe duurzame inrichting van het landelijk gebied. De Hollandse Waterlinies bieden daarvoor uitgelezen kansen. Zo zetten we het Unesco werelderfgoed in als aanjager van ruimtelijke kwaliteit en als inspiratiebron. Met ingang van 2025 wordt het beleid voor de HWL opgenomen in het (nieuwe) Cultuur- en erfgoedprogramma.

Met het aflopen van het HWL-programma eind 2024 stopten ook de middelen. De met deze begrotingswijziging voorgestelde middelen voor 2025 e.v. zijn daarom nodig om de activiteiten van het programma voort te kunnen zetten. De opgedane ervaring zetten we ook in voor de andere linies en het werelderfgoed Limes.

De inspanningen voor de Hollandse waterlinies vallen onder beleidsdoel 7.3 *De Hollandse Waterlinies zijn een belangrijke drager van een aantrekkelijke ruimtelijke kwaliteit* en meerjarendoel 7.3.1 *De integrale meerwaarde van militair erfgoed bij (gebieds)ontwikkelingen is hoger*.

Voorstel 7.6   Ontwikkelingen recreatie

Beleidsdoel   7.4 Recreatie en bestemmingsmanagement zijn meer integraal onderdeel van de ontwikkelingen in de leefomgeving

Utrecht is een gezonde, aantrekkelijke en gevarieerde provincie voor bewoners én bezoekers. Het groen, de recreatieve en toeristische voorzieningen en routes zijn daarin een essentieel onderdeel. De vrijetijdssector is economisch van belang in Utrecht. De druk op de bestaande recreatievoorzieningen neemt toe en de vraag stijgt naar meer voorzieningen in, op en rondom groen en water. Samenwerking met alle betrokken partijen bij vrijetijdsvoorzieningen die breed toegankelijk zijn en veel doelgroepen bedienen is gewenst. Daarbij willen wij veel aandacht geven voor het spreiden van bezoekers om overlast te voorkomen. Hiermee willen we ook de bestaande kwaliteiten en kansen in de provincie optimaal benutten. Voldoende recreatieve en algemene voorzieningen, zoals toiletten, met een goede kwaliteit zijn van belang. Tevens willen we meer aandacht geven aan de waterrecreatie. Met de extra middelen geven we een impuls op de uitvoering van het lopende Programma Recreatie en Toerisme.

Een deel van de extra middelen vanaf 2025, te weten 255.000 euro, betreft formatie en was voor 2024 al geregeld met de Kadernota en de Begroting 2024. Het overige deel is materieel budget.

De uitvoering valt onder beleidsdoel 7.4 *Recreatie en bestemmingsmanagement zijn meer integraal onderdeel van de ontwikkelingen in de leefomgeving*.

Programma 8. Economie

Nr	8. Economie	2024	2025	2026	2027
	Lasten	10.105	9.278	8.679	8.679
	Baten	36	36	36	36
	Effect 1ste begrotingswijziging	380			
	Huidige meerjarenbegroting	10.449	9.242	8.643	8.643
8.1	Onderwijs en Arbeidsmarkt	300	300	300	300
8.2	Regionale innovatiekracht	300			
8.3	Werklandschappen	800	800	800	800
	Nieuwe voorstellen	1.400	1.100	1.100	1.100
	Totaal 8. Economie	11.849	10.342	9.743	9.743

Voorstel 8.1   Onderwijs en Arbeidsmarkt

Beleidsdoel   8.1.1 De arbeidsmarkt functioneert beter door goede aansluiting vraag en aanbod

Het bestaande stelsel om werkenden te scholen vraagt om een uitbreiding die meer aandacht heeft voor de scholingsbehoeften en -mogelijkheden van mensen die actief zijn op de arbeidsmarkt van de regio Utrecht. Hiervoor ontbreekt het op dit moment aan een heldere en consistente financieringsstructuur. De Utrecht Talent Alliantie heeft collectief uitgesproken dat het belangrijk is dat mensen beschikken over informatie over opleidings- en financieringsmogelijkheden die op elkaar zijn afgestemd. Dit vraagt om de inrichting van een operationeel Regionaal Talentfonds. Samen met de gemeenten Amersfoort, Hilversum, Utrecht en UWV wordt gewerkt aan een ontwerp van het publiek-private fonds, dat wordt ingericht voor eind kwartaal 1 2024. Hiervoor is een minimale bijdrage van 300.000 euro per jaar vanuit provincie Utrecht nodig. In het eerste jaar zal de benodigde financiering hoger liggen. Deze aanvullende middelen die in het eerste jaar nodig zijn, zijn al gereserveerd op de reguliere begroting van onderwijs-arbeidsmarkt.

Deze beleidsambities zijn volledig te koppelen aan meerjarendoel 8.1.1. *De arbeidsmarkt functioneert beter door goede aansluiting vraag en aanbod*. De plannen zijn al voorbereid en besteding van deze middelen kan vanaf 2024 starten.

Voorstel 8.2 Regionale innovatiekracht

Beleidsdoel	8.2 "Het economische profiel (Gezond Stedelijk Leven) is sterk en zichtbaar competitief" en 8.3 "Bedrijven zijn innovatief sterk"
-------------	---

Utrecht is één van de meest competitieve economische regio's van Europa, maar het is niet vanzelfsprekend dat dit zo blijft. De economie verandert snel en ingrijpend terwijl de economische groei niet meer vanzelfsprekend is. Ook is de fysieke ruimte voor economische ontwikkeling in de provincie beperkt. Innovatie en valorisatie zijn de belangrijkste pijlers in het stimuleren van de regionale economie en brede welvaart. Met partners (bestaande en nieuwe) willen we werken aan deze uitdagingen en zo bijdragen aan maatschappelijke transitie en onze nieuwe economie, zoals op het gebied van digitalisering, verduurzaming, circulair en (de zoektocht naar) talent.

Hiervoor wordt 300.000 euro in het eerste jaar uitgetrokken om in het eerste jaar te starten met voorbereiding, visievorming en organisatie met partners. Daarna kunnen de concretere acties uitgezet worden en kunnen de plannen verder worden uitgewerkt. Deze activiteiten pas onder beleidsdoel 8.2/8.3 innovatie, maar hebben ook een duidelijke link met meerjarendoel 8.4.3 Er zijn meer en sterkere interactiemilieus en 8.1.1 De arbeidsmarkt functioneert beter door goede aansluiting vraag en aanbod. Mogelijk vraagt de uitwerking van dit beleidsvoornemen uit het coalitieakkoord om termijn om een aanvullend beleidsdoel in de begroting.

Voorstel 8.3 Werklandschappen

Beleidsdoel	8.4.2. Werklocaties zijn duurzamer (circulair, klimaat, energie, gezondheid) en economisch krachtiger.
-------------	--

Bedrijventerreinen vormen hét motorblok achter onze regionale economie. Dagelijks werken er honderdduizenden mensen op de ongeveer 160 terreinen die onze provincie telt, want ze zijn goed voor meer dan een kwart van alle banen en veertig procent van de economische waarde in de regio. Veel terreinen zijn echter verouderd, niet duurzaam of klimaatadaptief en er is behoefte aan uitbreiding, omdat het aantal inwoners, bedrijven en bezoekers in onze provincie blijft groeien. In het coalitieakkoord wordt gesproken over inzet op het thema werklandschappen van de toekomst: groene, gezonde en goed bereikbare bedrijventerreinen waar het fijn werken is. De werklandschappen van de toekomst dragen bij aan het opwekken van energie, de biodiversiteit en zijn klimaatbestendig. En zijn daarmee van groot belang in de aanpak van onze maatschappelijke opgaven. Met de nieuw beschikbare middelen uit het coalitieakkoord (3,2 miljoen in de jaren 2024 t/m 2027) willen wij graag het Nationaal Groeifondsprogramma Werklandschappen van de Toekomst cofinancieren.

Naast het Groeifondsprogramma stellen wij voor om middelen in te zetten om de organisatiegraad van bedrijventerreinen te versterken en om te werken aan toekomstbestendige bedrijventerrein om zo te bouwen aan innovatieve en duurzame werklocaties.

Beide beleidlijnen zijn verbonden aan meerjarendoel 8.4.2. *Werklocaties zijn duurzamer (circulair, klimaat, energie, gezondheid) en economisch krachtiger*. De plannen zijn al voorbereid en besteding van deze middelen kan vanaf 2024 starten.

Programma 9. Bestuur

Nr	9. Bestuur	2024	2025	2026	2027
	Lasten	18.813	17.465	16.423	16.323
	Baten	606	506	406	406
	Effect 1ste begrotingswijziging	385			
	Huidige meerjarenbegroting	18.592	16.959	16.017	15.917
9.1	Laaggeletterdheid	75	75	75	75
9.2	Sociale agenda		500	500	
9.3	Circulaire Samenleving	500			
	Nieuwe voorstellen	575	575	575	75
	Totaal 9. Bestuur	19.167	17.534	16.592	15.992

Voorstel 9.1 Laaggeletterdheid

Beleidsdoel 9.7.1 De Sociale Agenda is beter zichtbaar en uitvoerbaar binnen de Provinciale programma's en op een aantal sociale thema's aanvullend op gemeenten en andere organisaties

Provincie Utrecht heeft iets meer dan 86.000 inwoners die laaggeletterd zijn. Mensen die laaggeletterd zijn vinden over het algemeen minder snel een baan, kunnen minder gezond leven en hebben minder grip op geldzaken. Factoren die kunnen leiden tot flinke problematiek. Zoals in het coalitieakkoord benoemd verdient de aanpak van laaggeletterdheid prioriteit. Hierin werken we samen met onder andere gemeenten en bibliotheken. Binnen de organisatie hebben we op dit moment vier programma's die raakvlakken hebben met de problematiek van laaggeletterdheid: Sociale Agenda, Utrecht Talent Alliantie, Cultuur & Erfgoed en Vitale Wijken. Samen wordt een aanpak van laaggeletterdheid voor de komende jaren opgesteld. Het kasritme uit het coalitieakkoord is aangepast zodat de aanpak over meerdere jaren wordt uitgespreid. De bestedingen zijn verbonden aan het beleidsdoel 9.7.1 van de Sociale Agenda om te werken aan een inclusieve provincie, waarin iedereen mee kan doen.

9.2 Sociale agenda

Beleidsdoel 9.7 Concernbrede aansturing op brede thema's is krachtig en effectief en 9.7.1 De Sociale Agenda is beter zichtbaar en uitvoerbaar binnen de Provinciale programma's en op een aantal sociale thema's aanvullend op gemeenten en andere organisatie

Utrecht wil een provincie zijn voor iedereen. Op 7 juni 2022 is daarom door Gedeputeerde Staten de Uitvoeringsagenda 2022-2023 Sociale Agenda vastgesteld. De projecten van de Sociale Agenda dragen bij aan de overkoepelende doelstellingen:

- Meer gelijke kansen voor inwoners op wonen, werken, vervoer, vrijetijdsbesteding, energie(transitie) en andere voorzieningen waar de provincie een rol heeft;
- Een meer diverse en inclusieve organisatie.

Met diverse projecten is bijgedragen aan bovenstaande doelstellingen en de Sociale Agenda 2022 – 2023 is geëvalueerd. Via de kaderbrief 2024 is de Sociale Agenda verlengd in 2024 en is er eenmalig € 500.000 ter beschikking gesteld. In het coalitieakkoord is de Sociale agenda opgenomen als een van de overkoepelende thema's en is deze jaarlijkse bijdrage verlengd voor 2025 en 2026. Dit zal o.a. worden ingezet ten behoeve van de in het coalitieakkoord benoemde hoofdonderwerpen (Implementatie van het VN Verdrag Handicap; Utrecht als Regengeboprovincie; de aanpak van Laaggeletterdheid; een brede aanpak van discriminatie en racisme).

De activiteiten sluiten aan bij beleidsdoel Beleidsdoel 9.7 "Concernbrede aansturing op brede thema's is krachtig en effectief" en Meerjarendoel 9.7.1 "De Sociale Agenda is beter zichtbaar en uitvoerbaar binnen de Provinciale programma's en op een aantal sociale thema's aanvullend op gemeenten en andere organisatie"

Voorstel 9.3 Circulaire samenleving

Beleidsdoel 9.7.2 Het ondersteunen van de transitie naar een circulaire samenleving is sterker en meer integraal

Voor 2024 zijn de extra begrote middelen ad. € 500.000 nodig voor de voortzetting van het huidige beleid, het inzichtelijk maken hoe de aanbevelingen van de Randstedelijke Rekenkamer worden opgepakt, de verdere

kennisonwikkeling in de organisatie en de uitwerking van de middellangetermijnstrategie. Tegelijkertijd is de voorbereiding voor het nieuwe beleid gestart dat in de 1^e helft van 2024 ter besluitvorming aan u voorgelegd zal gaan worden. Daarbij zullen ook de aanvullende middelen voor Circulaire Samenleving betrokken worden zoals deze in de stelpost coalitieakkoord genoemd zijn.

De activiteiten sluiten aan bij beleidsdoel 9.7.2 “Het ondersteunen van de transitie naar een circulaire samenleving is sterker en meer integraal”

10. Overzicht Overhead

In deze begrotingswijziging worden nog geen voorstellen verwerkt op het gebied van overhead. De uitvoeringskosten voor ambtelijke ondersteuning voor opgaven, projecten en programma's worden toegerekend aan de betreffende begrotingsprogramma's. Op deze wijze is inzichtelijk welke uitgaven nodig zijn voor het bereiken van de ambities. De gevolgen van de hier gepresenteerde voorstellen op het gebied van bedrijfsvoering worden nog nader geanalyseerd en op een later moment verwerkt.

Algemene middelen

Algemene middelen	2024	2025	2026	2027
Stelpost coalitieakkoord	2.100	10.000	6.550	4.050
Nieuwe voorstellen	2.100	10.000	6.550	4.050
De stelpost bevat:				
Transitie landelijk gebied		4.350	2.500	2.500
Regionale innovatiekracht		1.100	1.500	1.500
Klimaatadaptatie		2.700	2.700	2.700
Stedin(2)	2.100	2.100	2.100	2.100
Actieprogramma vitale samenleving		250	250	250
Circulaire samenleving		2.000	2.500	2.500
Taakstelling		-2.500	-5.000	-7.500
Totaal Algemene middelen	2.100	10.000	6.550	4.050

Zoals aangegeven zijn er meerdere bedragen die nu niet worden verwerkt, daarvoor wordt namelijk een stelpost opgenomen. In deze begrotingswijziging wordt alleen voorgesteld om deze bedragen apart te zetten bij de algemene middelen zodat de kunnen worden toebedeeld als uitgewerkte plannen zijn vastgesteld door de Provinciale Staten. De weergeven bedragen zijn gebaseerd op het coalitieakkoord. Het betreft de resterende middelen voor de transitie landelijk gebied, de resterende middelen voor regionale innovatiekracht, de middelen voor klimaatadaptatie, de middelen voor Stedin², een gedeelte van de middelen voor het actieprogramma vitale samenleving, de taakstelling en de resterende middelen voor circulaire samenleving. Wat betreft de taakstelling ontvangt u nadere voorstellen bij de 2025. Bij het uitwerken van deze voorstellen wordt het overdrachtsdocument betrokken, verder zal ook kritisch gekeken worden naar de effectiviteit van de door de provincie verstrekte subsidies.

Post onvoorzien

Nr	Onvoorzien	2024	2025	2026	2027
	Huidige meerjarenbegroting	1.800	1.800	1.800	1.800
1	Verlagen post onvoorzien	-1.700	-1.700	-1.700	-1.700
	Nieuwe voorstellen	-1.700	-1.700	-1.700	-1.700
	Totaal post onvoorzien	100	100	100	100

² De situatie rond Stedin is in beweging. De hier weergeven situatie is de stand van het coalitieakkoord. U ontvangt later nadere informatie zodra er meer duidelijkheid is over de investering en de eventueel benodigde rentelasten.

De post onvoorzien wordt verlaagd om op deze wijze andere prioriteiten te kunnen dekken. De gevolgen van deze verlaging zullen worden gemonitord en op een later moment (Kadernota 2026) worden geëvalueerd.

Samenvatting voorstellen 2024-2027

Nr	Programma	2024	2025	2026	2027
2. Landelijk Gebied					
2.1	Bomenplan	100	100	100	100
2.2	Transitie landelijk gebied	3.050			
2.3	Voedselagenda	100	400	400	400
2.4	Dierenambulances en opvang	50	50	50	50
2.5	Natuur- en milieueducatie	250	250	250	250
2.5	Groene initiatieven	200	200	200	200
Nieuwe voorstellen		3.750	1.000	1.000	1.000
3. Bodem, water en milieu					
3.1	Sportakkoord		450	450	450
3.2	Groene BOA's	100	100	100	100
3.3	Bodem en water sturend	500	500	250	250
Nieuwe voorstellen		600	1.050	800	800
4. Energietransitie					
4.1	Duurzame energie		4.000	4.000	4.000
4.2	Warmtebedrijven	500	500		
Nieuwe voorstellen Bereikbaarheid Algemeen		500	4.500	4.000	4.000
6. Bereikbaarheid II OV					
6.1	Bereikbaarheid OV	10.000	12.000	13.000	13.000
Nieuwe voorstellen Bereikbaarheid II OV		10.000	12.000	13.000	13.000
7.,. Cultuur en erfgoed					
7.1	Cultuur en erfgoed	500	500	500	500
7.2	Fair practice code	200	200	200	200
7.3	Cultuur VO/SO	250	250	250	250
7.4	Erfgoedparels	2.000	2.000	2.000	2.000
7.5	Hollandse Waterlinies		1.000	1.000	1.000
7.6	Ontwikkeling recreatie		585	580	580
Nieuwe voorstellen Cultuur en erfgoed		2.950	4.535	4.530	4.530
8. Economie					
8.1	Onderwijs en Arbeidsmarkt	300	300	300	300
8.2	Regionale innovatiekracht	300			
8.3	Werklandschappen	800	800	800	800
Nieuwe voorstellen		1.400	1.100	1.100	1.100
9. Bestuur					
9.1	Laaggeletterdheid	75	75	75	75
9.2	Sociale agenda		500	500	
9.3	Circulaire Samenleving	500			
Nieuwe voorstellen		575	575	575	75
Algemene middelen					
Stelpost coalitieakkoord		2.100	10.000	6.550	4.050
Verlagen post onvoorzien		-1.700	-1.700	-1.700	-1.700
Nieuwe voorstellen Algemene middelen		400	8.300	4.850	2.350
Totaal Voorstellen		20.175	33.060	29.855	26.855